

Жил Верн

ПЕТНАЕСТОГОДИШЊИ
КАПЕТАН

Превод
др Душан Милачић

Београд
Подгорица
2017.

ПРВА КЊИГА

I ЈЕДРИЛИЦА *Пилгрим*

Другог фебруара 1873, једрилица *Пилгрим* нашла се на $43^{\circ} 57'$ јужне ширине и на $165^{\circ} 19'$ западне дужине гриничког подневка.

Тај брод од четири стотине тона, опремљен у Сан Франциску за велики лов по јужним морима, припадао је Џемсу В. Велдону, богатом калифорнијском бродовласнику, који га је пре неколико година поверио команди капетана Хала.

Пилгрим је једна од оних малих, али изврсних лађа флотиле коју је Џемс В. Велдон слао сваке године с оне стране Беринговог мореуза, до северних мора, а тако исто и по водама Тасманије или Рта Хорн, све до Јужног океана. Пловила је савршено. Захваљујући својој веома доброј опреми, смела је, с мало људи, да се отисне и до непролазних гомила леда јужне хемисфере. Капетан Хал умео је да се „снађе“, како кажу морнари, у овом леду који лети долази до Новог Зеланда, или Рта добре наде, у предео чије је поднебље знатно блаже од морског поднебља северне Земљине полулопте. Истина, то су мале санте, већ изломљене приликом судара, излокане топлом водом, санте које ће се највећим делом истопити у Тихом или Атлантском океану. Под заповедништвом капетана Хала, доброг поморца и једног од најспособнијих харпунара флотиле, била је посада од пет морнара и једног малог¹. То је мало за лов на ки-

1 Мали – дечак, морнар почетник.

тове, који захтева прилично особља. Потребно је имати доста људи и за управљање чамцима приликом напада и за комадање уловљених животиња. Али, угледајући се на неке бродовласнике, Џемс В. Велдон мислио је да је много боље да у Сан Франциску укрца само онолико морнара колико је потребно за управљање бродом. У Новом Зеланду има доста харпунара, морнара свих народности, бегунаца и других људи који траже запослење за време лова и успешно обављају рибарски занат. Кад се уносно доба заврши, исплате их, искрцају, и они тако чекају да их идуће године китоловци поново упосле. На тај начин, боље се искоришћавају морнари којима се располаже.

Тако се поступало и на броду *Пилгрим*.

Једрилица је провела време лова на граници поларног јужног круга. Али она није носила много пуних бурди уља нити сирових и несечених уси². У то доба лов је био постао доста тежак. Сетасе, врста кита којег су веома много ловили, био је редак. Најкрупнији који се назива „северни кит“, у Северном океану и „силферболтон“, у јужним морима, готово су били ишчезли. Сада су рибари морали да лове жиbartу, циновског сисара кога је опасно нападати.

Тако је радио и капетан Хал за време овог похода, али је мислио да приликом свог идућег путовања заплочи више у ширину и да, ако буде потребно, иде до Кларије и Аделије, земаља које је пронашао славни командант брода *Астролаб* и брода *Зеле*, Француз Димонд’Ирвил, иако му је то оспоравао Американац, Вилки.

Укратко, време није било повољно за *Пилгрим*. Почетком јануара, то јест, средином јужног лета, иако још није било време да се враћају китоловци, капетан Хал би приморан да напусти место риболова. Појачање посаде руља прилично неваљалих људи „правила му је

2 Рожасте шипке које се налазе у устима кита

тешкоће”, како се то каже, и он је морао помишљати да се растане с њом.

Пилгрим отплови северозападно, ка острвима Новог Зеланда, која је угледао 15. јануара. Приспе у Ветмату, пристаниште архипелага Окланд, које лежи у дну залива Шураки, на источној страни северног острва, и искрца рибаре које је био најмио за сезону.

Посада није била задовољна. На *Пилгриму* требало је да буде бар још две стотине буради уља. Никад нису били горе среће у лову. Капетан Хал је одлазио разочаран, као искусан ловац који се први пут враћа готово без лова. Било је у питању његово увређено самољубље, и он није могао да опрости оним неваљалцима чија је непослушност омела успешан лов.

Узалуд је покушавао да у Окланду изнајми нову посаду за риболов. Сви слободни морнари били су укрцани на друге бродове за лов на китове. Морао је, дакле, напустити наду да допуни товар *Пилгрима*, и капетан Хал спремао се да коначно напусти Окланд, кад прими једну понуду за превоз бродом коју није могао одбити.

Госпођа Велдон, супруга власника *Пилгрима*, њен мали син Џек, коме је било пет година, и њен рођак Бенедикт, налазили су се тада у Окланду. Џемс В. Велдон, који је трговачким пословима долазио понекад у Нови Зеланд, довео их је све троје с намером да их врати у Сан Франциско.

Али баш онда кад је имала до отпутује цела породица, разболе се мали Џек доста тешко, а његов отац, услед неодложних послова, морао је да отпутује из Окланда, где је оставио своју жену, свог сина и рођака Бенедикта.

Била су протекла три месеца, три дуга месеца одвојености, који су били веома мучни за госпођу Велдон. Ипак, њено дете било се опоравило и могла је да крене на пут, кад јој јавише да је приспео *Пилгрим*.

Тако, да би се вратила у Сан Франциско, госпођа

Велдон морала је да оде у Аустралију и да се тамо укрца на неки брод прекоокеанског друштва „Голденаж“ који саобраћа од Мелбурна до Панамског земљоуза, преко пристаништа Папенти. А онда, кад би прispела у Панаму, морала би да чека на полазак америчког брода који редовно саобраћа између земљоуза и Калифорније. Тако би дошло до закашњења и прелаза с брода на брод, увек непријатних једној жени и једном детету. *Пилгрим* је баш тада свратио у Окланд. Она одмах замоли капетана Хала да је прими на брод и да је одведе у Сан Франциско заједно са њеним сином, рођаком Бенедиктом и старом црнкињом Наном, која је служила код ње од детињства. Превалити три хиљаде морских миља на једној једрилици! Али брод капетана Хала био је чист, а време дивно с обе стране полутара. Капетан Хал пристаде и одмах стави путници на располагање своју чисту собу. Желео је да се госпођа Велдон смести на китоловцу што је могућно боље за време путовања које је могло трајати четрдесет до педесет дана.

Госпођа Велдон имала је, дакле, и неких користи од путовања под оваквим условима. Једина незгода била је у томе што би се овај прелаз преко мора неминовно одужио услед тога што је *Пилгрим* имао да се истовари у пристаништу Валпарајсоу у Чилеу. После тога имаће само да плови уз америчку обалу, помоћу ветрова који долазе са копна и чине врло пријатним путовање по овим водама.

Госпођа Велдон била је, уосталом, храбра жена и није се плашила мора. Имала је тридесет година, била је веома здрава, навикла на дуга путовања пратећи свог мужа на више заморних прелаза преко мора, те се зато није бојала неизвесности укрцавајући се на брод осредње носивости. Знала је да је капетан Хал био изврстан морнар, у кога је Џемс В. Велдон имао неограничено поверење. *Пилгрим* је био издржљив брод, брзо је

пловио, и био врло добро записан у флотили америчких китоловаца. Прилика се указала. Њу је требало искористити, и госпођа Велдон ју је искористила.

Рођак Бенедикт – само се по себи разуме – имао је да је прати. Тај рођак био је добар човек, а имао је око педесет година. Али, и поред његових педесет година, не би га требало пуштати да сам излази. Био је више дугачак но висок, пре би се рекло да је танак но мршав, кошчатог лица, огромне и веома космате лобање. Целом својом особом одавао је једног од оних часних научника са златним наочарима, једног од оних добрих и безазлених бића којима је суђено да целог живота остану велика деца и да заврше веома стари, као стогодишњаци који умиру као дадиље.

„Рођак Бенедикт” тако су га стално звали, чак и ван породице, и заиста, он је припадао оним добрим људима који остављају утисак да су рођени рођаци свих људи рођак Бенедикт, коме су сметале дугачке руке и ноге, био би потпуно неспособан да се сам извуче из какве незгоде, чак и у најобичнијим животним околностима. Није ни најмање досађивао другима, него је био некако незгодан за друге, а на сметњи самом себи. Добре нарави, уосталом, прилагођавао се свему, заборављао је да пије и једе, ако му се не принесе, био неосетљив и према хладноћи и према топлоти, рекло би се да мање припада животињском но биљном царству. Замислите дрво сасвим некорисно, без плода и готово без лишћа, које не може ни да храни ни да заклони. Али је имао добро срце.

Такав је био рођак Бенедикт. Он би радо чинио услуге људима, да, рекао би г. Придом, он би био способан за то!

Најзад, волели су га баш због његове слабости. Госпођа Велдон сматрала га је својим дететом – великим старијим братом њеног малог Џека.

Овоме треба додати да рођак Бенедикт није био ни беспосличар ни незапослен. Напротив, био је радан. Природопис, његова једина страст, био га је свег обузео.

Кад се каже „природопис“, много се рекло.

Познато је да се ова наука састоји из разних делова: зоологије, ботанике, минералологије и геологије.

Рођак Бенедикт није био, ни најмање, ни ботаничар, ни минералог, ни геолог.

Да ли је био зоолог у правом значењу те речи, као неки Кивије Новог света који анализом рашчлађава животињу или је синтезом наново саставља, један од оних дубоких зналаца који су се посветили изучавању она четири типа којима модерна наука обухвата цео животињски свет?

Научно говорећи, рођак Бенедикт не би умео да разликује глисту од лековите пијавице, алкемију од морског жира, домаћег паука од лажне шкорпије, ракушца од јастога, стоногу од сколопендре.

Па шта је онда био рођак Бенедикт? Обичан ентомолог, и ништа више. На ово ће се приговорити, без сумње, да је, у свом етимолошком значењу, ентомологија део природних наука који обухвата све зглавкаре. Уопште узев, то је тачно; али уобичајено је да се овој речи придаје једно уже значење које се приписује само изучавању инсеката, то јест „свих животиња зглавкара чије је тело састављено од повезаних карика које образују три одвојена дела и имају три пара ногу, због чега су названи шестоношцима“.

Према томе, како се рођак Бенедикт био ограничио на изучавање зглавкара ове врсте, био је само обичан ентомолог.

И тако је живот Бенедикта био потпуно и искључиво посвећен науци о бубама.

Он је тој науци посвећивао све своје време, све без изузетка, чак и часове спавања, пошто је стално сањао

„хексаподе“. Не могу се избројати чиоде које је заде-
нуо на рукаве и оковратник свог капута, на шешир и
прслук. Кад се рођак Бенедикт враћао из неке научне
шетње, његова драгоценка капа била је природњачка ку-
тија, начичкана прибоденим бубама и унутра и споља.
А сада ће све бити речено о овоме особењаку, кад се
сазна да је из ентомолошке страсти пратио господина
и госпођу Велдон у Нови Зеланд. Тамо је његова збирка
обогаћена са неколико ретких буба, и разумљиво је што
је журио да се врати и да их класира у свом кабинету у
Сан Франциску.

Дакле, пошто су се госпођа Велдон и њено дете
враћали у Америку на *Пилгриму*, сасвим је природно
што их је рођак Бенедикт пратио на овом путовању.

Али госпођа Велдон није могла рачунати на њега
ако би се нашла у каквом тешком положају. На велику
срећу, у питању је било лако путовање по лепом време-
ну и на броду чији је капетан потпуно заслуживао њено
поверење.

За време *Пилгримовог* тродневног задржавања у Вет-
мату, госпођа Велдон спреми се на брзу руку, јер није
хтела да се због ње одлаже полазак једрилице. Отпусти
урођеничку послугу која ју је служила у њеном стану у
Окланду и, двадесет другог јануара, укрца се на брод
Пилгрим, водећи собом само свог сина Џека, рођака Бе-
недикта и своју стару служавку Нану.

Рођак Бенедикт носио је у једној нарочитој кутији
целу своју збирку буба. У тој збирци било је, поред дру-
гих примерака, и неколико оних нових стафилина врста
тврдокрилих месождера чије се очи налазе над главом
који су дотада сматрани за особеност Нове Каледоније.
Нарочито су му били препоручили једног отровног
паука, маорског „катипоа“ од чијег уједа често умиру
урођеници. Али паук не припада реду правих инсеката
него арахнидама и, према томе, он није имао вредно-

сти у очима рођака Бенедикта. Зато га је потцењивао. Међутим, најлепши украс његове збирке био је један значајни новозеландски стафилен.

Разуме се да је рођак на велику суму новца осигурао своју збирку, која му је изгледала много драгоценија но цео товар уља и фанова сложених на *Пилгриму*.

Кад се једрилица спремила за полазак, кад су госпођа Велдон и њени сапутници били на мосту, капетан Хал приђе путници.

– Разуме се, госпођо Велдон – рече јој он да на своју одговорност путујете на *Пилгриму*.

– Зашто ми то напомињете, господине Хале? запита госпођа Велдон.

– Зато што у том погледу нема никаквог наређења од вашег мужа, и што, све у свему узев, једна једрилица не може да вам пружи све удобности путовања бродом који је посебно намењен превозу путника.

– Да је мој муж овде – одговори госпођа Велдон – мислите ли ви, господине Хале, да би се он предомишљао да ли да се укрца на *Пилгрим* са својом женом и својим дететом?

– Не, госпођо Велдон, он се не би предомишљао – рече капетан Хал – не, сигурно! Не више него ја сам! *Пилгрим* је, најзад, добра лађа, иако није имао среће у риболову, и ја сам сигуран у њега онолико колико један морнар може бити сигуран у брод којим командује више година. Ово сам вам рекао, госпођо Велдон, зато да скинем са себе одговорност и да вам поновим да на броду нећете имати удобности на које сте навикли.

– Пошто су у питању само удобности, господине Хале, то ме неће задржати. Ја не спадам у оне незгодне путнике који се стално жале на тесне кабине и мале оброке.

Затим, пошто је неколико тренутака гледала свог малог Џека кога је држала за руку, госпођа Велдон рече:

- Кренимо, господине Хале!

Одмах издадоше наредбу за полазак, једра поде-
сише према ветру, и *Пилгрим* се упути америчкој оба-
ли, маневришући тако да најкраћим путем исплови из
луке.

Али, после три дана, ометана јаким источним ве-
тром, једрилица би присиљена да скрене улево да би
запловила низ ветар.

И тако, другог фебруара, капетан Хал налазио се
на већој ширини но што је желео, и у положају морнара
који више воли да обиђе рт Хорн него да најкраћим пу-
тем стигне на нови континент.

II ДИК САНД

При свем том море је било мирно и, ако се узму у
обзир закашњавања, пловидба је текла под веома сно-
шљивим условима.

Госпођа Велдон сместила се на *Пилгриму* што се
удобније могло. На задњем делу моста није било ни
кајуте ни собице. Према томе, није могла добити нијед-
ну кабину на том делу брода. Морала се задовољити со-
бом капетана Хала, која је била на задњем делу брода
и сачињавала његов скромни морнарски стан. Капетан
је морао да наваљује на њу да узме ову собу. Ту, у том
собичку, смести се госпођа Велдон са својим дететом и
старом Наном. Ту је и обедовала заједно са капетаном
Халом и рођаком Бенедиктом, за кога су удесили некак-
ву собу на боку лађе.

Капетан *Пилгрима* смести се у једну собу која је слу-
жила за посаду, кабину у којој би био поручник брода
да га је било. Али једрилица је пловила, као што је по-
знато, под условима који су допуштали да се прође без
другог официра.